

СЕКЦІЯ 6
ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ
В АСПЕКТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

ДВОСТОРОННІ МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ ЯК ПРАВОВА
ОСНОВА ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СПІВРОБІТНИЦТВА
ДЕРЖАВ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Войціховський Андрій Васильович

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри конституційного і
міжнародного права факультету №4

Харківського національного
університету внутрішніх справ
e-mail: voitsihovsky@gmail.com

Ключові слова: міжнародне співробітництво, протидія злочинності, двосторонній рівень міжнародного співробітництва, двосторонній міжнародний договір.

Міжнародне співробітництво у протидії злочинності має значне історичне підґрунтя: його становлення починається в ті давні часи, коли ще не було системи норм міжнародного права, але вже з'явилися перші ознаки дипломатії. На сьогодні обов'язок співробітництва держав безпосередньо випливає зі Статуту ООН. Зокрема, ч. 3 ст. 1, ст.ст. 55 і 56 Статуту ООН закріпили положення про зобов'язання держав здійснювати співробітництво з метою вирішення соціальних проблем. Принцип міжнародного співробітництва держав знайшов своє втілення в Декларації про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин та співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН 1970 р., Заключному акті Наради з безпеки і співробітництва в Європі 1975 р. (Розділ IX) та інших міжнародно-правових актах, в яких зазначається, що співробітництво є не стільки правом, скільки обов'язком держав у здійсненні міжнародних відносин в економічній, соціальній, культурній, технічній, торговій та інших сферах. Будь-яка злочинність (національна, транснаціональна) є явищем соціальним, тому співробітництво держав у протидії злочинності є однією із спеціальних форм соціального співробітництва.

Багатогранний характер сучасних міжнародних відносин так чи інакше спричинює розширення сфер взаємодії держав у протидії злочинності, що вимагає універсальної, регіональної і двосторонньої

міжнародно-правової договірної регламентації. Цілком очевидно, що універсальні міжнародні договори не можуть (в силу свого здебільшого базисного характеру) охопити усі аспекти співпраці держав. Регіональні міжнародні договори заповнюють прогалини в тій мірі, в якій це стосується двосторонніх відносин між державами, що знаходяться в одному географічному регіоні. На підтвердження вищенаведеного, А.С. Гавердовський вірно зазначає, що «існують численні питання і сфери міжнародного спілкування, врегулювання яких на універсальній основі недоцільне або неможливе» [1, с. 27]. Таким чином, двосторонні міжнародні договори стають основою практичної реалізації співробітництва держав у протидії злочинності.

Двосторонній рівень міжнародного співробітництва у протидії злочинності сягає своїм корінням у давнину. За сучасних умов воно не тільки не втратило свого значення – його роль невпинно зростає. Двосторонні міжнародні договори дозволяють більш повно врахувати характер відносин між двома державами, їхні інтереси за кожною конкретною проблемою. У зв'язку із цим найбільшого поширення одержали двосторонні міжнародні договори з таких питань, як надання правової допомоги за кримінальними справами, видача осіб (екстрадиція), перейняття кримінального провадження, передача засуджених осіб для відбування покарання в країні, громадянами якої вони є, та ін.

Двосторонні договори у сфері налагодження і розвитку міжнародного співробітництва у протидії злочинності укладаються між двома державами для детального міжнародно-правового регулювання певних відносин «*inter se*» (на базі загальних правовідносин виникають правовідносини між конкретними державами з набуттям суб'єктивних прав за даним договірним актом). Як слушно зауважує В.М. Шуршалов, суб'єктивні права держав завжди існують в контексті міжнародних правовідносин; створені на базі універсальних договорів правовідносини загального порядку утворюють основу для виникнення локальних правовідносин у рамках системи локальних договорів [2, с. 19].

Співвідношення універсальних і двосторонніх міжнародних договорів у сфері протидії злочинності, власне, і визначає роль останніх у регламентації двосторонніх міждержавних відносин. Основна увага у даному питанні приділяється тому, що саме двосторонні договори по відношенню до договорів універсальних виконують функцію деталізації щодо регулювання двосторонніх міждержавних відносин, оскільки саме вони конкретизують нормативні приписи універсальних міжнародних договорів для певної категорії двосторонніх відносин між державами, враховуючи при цьому ті аспекти цих взаємовідносин, що не охоплюються загальним міжнародним правом. При цьому, очевидною перевагою двосторонніх міжнародних договорів у регламентації двосторонніх відносин між державами є те, що такі договори укладаються, змінюються і

припиняються набагато простіше ніж договори універсальні. Це безперечно дозволяє державам регулювати свої двосторонні відносини за допомогою більш гнучкого механізму, сприяючи, разом з тим, прогресивному розвитку сучасного міжнародного права.

Особливістю будь-яких міжнародних двосторонніх договорів є неприпустимість внесення до них застережень, оскільки в такому випадку втрачається сам сенс укладення такого договору, спрямованого на максимальне погодження позицій двох держав, їх інтересів та намірів.

Перевагою двосторонніх міжнародних договорів, які укладаються державами, порівняно із договорами універсальними є те, що вони, як правило, не потребують тлумачення, оскільки укладаються сторонами, що попередньо з'ясували усі можливі неоднозначні аспекти у врегулюванні конкретної сфери міждержавних відносин. У цьому плані двосторонні міжнародні договори є більш довершеними, оскільки, як зазначає І.І. Лукашук, вони найчастіше містять як нормативні приписи, так і правозастосовчі, що спрощує процес правового регулювання двосторонніх міждержавних відносин та робить його більш ефективним [3, с. 115].

Такі характеристики двосторонніх міжнародних договорів у сфері протидії злочинності свідчать про неодмінне розширення предметної сфери їх застосування. Існує думка, що коло питань, які можуть бути врегульовані між державами на двосторонньому рівні, є набагато ширшим, ніж тих, що можуть бути врегульовані державами за допомогою універсальних міжнародно-правових норм.

Разом із тим, двосторонній рівень міжнародного співробітництва держав у протидії злочинності має певні недоліки, зокрема те, що даний рівень взаємодії має нерегулярний характер, що, в свою чергу, призводить до низької ефективності співробітництва, поганої координації і дублювання зусиль, якщо розглядати всю діяльність в цілому. Також потрібно відмітити, що двостороннє співробітництво держав припускає додаткові витрати часу і ресурсів. Але, не зважаючи на певні недоліки, вважаємо, що систему двостороннього міжнародного співробітництва у протидії злочинності потрібно надалі розвивати й удосконалювати.

Для України ж участь у міжнародних зусиллях у протидії злочинності має велике значення як у світлі завдання інтеграції України у світове співтовариство цивілізованих держав, так і для ефективного протистояння тероризму, сепаратизму й іншим проявам транснаціональної злочинності, які нині активно проникають в усі сфери суспільно-економічного й політичного життя держави.

З метою налагодження і розвитку ефективного міжнародного співробітництва у протидії злочинності Україною створена розгалужена двостороння договірно-правова основа безпосереднього співробітництва з більшістю потенційних партнерів близького та далекого зарубіжжя. Однак пріоритетом було і залишається договірно-правове регулювання і реалізація

спільних заходів у сфері протидії злочинності, перш за все, на теренах колишнього СРСР. У договірній практиці України на сьогодні налічується кілька десятків двосторонніх міжнародних договорів у сфері у протидії злочинності. Здебільшого це договори про правову допомогу за цивільними і кримінальними справами. У частині, що стосується кримінально-процесуальної сфери, у цих договорах регулюється порядок взаємодії судово-слідчих органів двох держав у процесі здійснення кримінального переслідування осіб, що перебувають поза межами тієї держави, на території якої скоєно злочини. Міждержавні й міжурядові двосторонні договори зазвичай супроводжуються міжвідомчими, у яких конкретизується співробітництво окремих відомств, наприклад, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної фіскальної служби України, більш детально визначаються їхні завдання, порядок розв'язання питань, що належать до їхньої компетенції.

Підсумовуючи виклад матеріалу, слід підкреслити важливе значення двосторонніх міжнародних договорів у врегулюванні зазначеної сфери міждержавних відносин. Міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у протидії злочинності шляхом укладання двосторонніх міжнародних договорів є ефективною основою практичної реалізації поставлених завдань і застосування взаємовигідних для держав заходів. Розвиток зазначеного двостороннього нормативно-правового регулювання співробітництва держав може суттєво вплинути на вдосконалення міжнародно-правового механізму з протидії злочинності, що дозволить зменшити масштаби злочинності й ефективно протистояти новим викликам перед міжнародним співтовариством.

Список використаних джерел:

1. Гавердовский А.С. Имплементация норм международного права / А.С. Гавердовский. – К.: Вища школа, 1980. – 318 с.
2. Шуршалов В.М. Международные правоотношения / В.М. Шуршалов. – М.: Международные отношения, 1971. – 240 с.
3. Лукашук И.И. Суд в системе государственных органов, реализующих нормы международного права / И.И. Лукашук // Государство и право. – 1992. – № 11. – С. 115-121.